

Llingua ya identidá*

ROBERTO GONZALEZ-QUEVEDO

Seya cual seya la sociedadá qu'estudiemos, siempre atoparemos que les persones qu'integren esta sociedadá nun se ven a sí mesmes y a los otros seres humanos comu una serie infinita y homoxénea d'individuos. Pola cueta, en cualquier sociedadá dada alcontraremos l'enclín a iguar grupos y a dividir a los homes según determinaos criterios y llendes.

Les sociedaes atópense, entós, carauterizaes pola so composición de grupos humanos dixebraos, que, consciente o inconscientemente compórtense según estes diferencies y que la definición que faen de sí mesmos ye afitándose nestes diferencies.

Pero los grupos humanos puen se faer según criterios bien alloñaos ente sí. El parentescu, por exemplu, val pa

* Esti capítulu ye una ampliación de la conferencia que col títulu *Langue et identité* pronunció l'autor el 17 de noviembre de 1990 na ciudá de Niort (Poitou-Charentes, Franciá) nun Conceyu Internacional so les relaciones ente identidá y economía.

estructurar la sociedad en sistemas qu'alluguen a les persones en diferentes grupos y niveles. Esta esquematización de la sociedad en grupos de parentescu pue algamar un refinamientu en dellos casos sorprendente. D'otru llau, los sistemas de parentescu nun valen namás pa clasificar: la so función pue ser tamién la d'orientar a l'aición nos diferentes dominios sociales.

Del mesmu xeitu que la rellación de parentescu, otre rellaciones sociales puen ser l'orixe de grupos sociales. Nesti capítulu estudiamos cómo'l vezu llingüísticu ye mui importante pa esi fenómenu tan enllenu de carauterístiques propies que ye'l grupu étnicu.

I. LOS GRUPOS ÉTNICOS

En grupu étnicu intégrense unidaes familiares según una solidaridá de xacer difusu. Poro, el grupu étnicu ye transxeneracional, o seya, atraviesa los diferentes grupos d'edá y de sexu. Pero ¿cuála será la base del grupu étnicu? Según Parsons (1975), la sangre ye a la familia lo que la tradición cultural xeneracional ye al grupu étnicu. Un elementu fundamental d'esta tradición cultural xeneracional ye la llingua común. La llingua ye una realidá difícil d'escaecer cuando se quier ver cómo se configuren los grupos étnicos, aunque tamién ye verdá que nun sería xusto pensar que lo llingüísticu ye l'únicu elementu significativu nesti sen. El casu suizu ye'l que siempre se mienta comu prueba de que pue haber una identidá so una diversidá llingüística.

Otru elementu d'esta tradición cultural xeneracional ye una hestoria cultural común:

Una serie de fechos y de output simbólicos del pasáu que tienen significáu pal presente porque los que los experimentaron o fixeron yeren los nuegos antepasaos. (Parsons, 1975, 60).

Esta hestoria cultural ígüenla puntos de referencia de muncha importancia simbólica; acontecimientos hestóricos, alcordances épiques, fechos protagonizaos polos antepasaos. Igual que de llau del parentescu real atopamos el parentescu ficticiu, los acabantes de venir y d'integrarse en grupu consideren los antepasaos comu los sos antepasaos, anque los sos precedentes biolóxicos nun tengan nada que ver colos precedentes étnicos adoptivos.

Un tercer elementu d'esta tradición cultural xeneracional ye la proyeición de futuru que'l grupu fai de sí mesmu. El miembru del grupu étnicu nun ye namás l'herederu del pasáu común, tamién ye aniciu del tiempu futuru.

Si'l grupu étnicu ye un enanchamientu de la familia y un conxuntu d'unidaes familiares, ye interesante ver cómo la identificación étnica ye una realidá que se fai na mesma familia. Va años que puen alcontrase estudios que nos apurren el datu de qu'en determinaes circunstancies la figura de la ma ye la que se convierte en raigañu de la identidá étnica (Schneider 1968, 1969).

II. DIFERENTES PERSPEUTIVES

Tiense'l vezu de llamar *primordialista* la consideración teórica según la que los grupos étnicos s'igüen alrededor d'atributos, oxetivos culturales, llingüísticos, territoriales, raciales, etc. Dellos grupos tendríen namás dalgunos d'estos rasgos, mientras que n'otros alcontrárense tola serie d'estos elementos posibles. La identidá étnica considérase equí comu daqué innato, daqué que vien d'una realidá innegable (cf., por exemplu, Francis, 1976; Isaac, 1975). Fai falta nun escaecer que la socioloxía americana afitábase na identificación de los grupos étnicos comu grupos culturales, comu ye'l casu de Warner y Srole (1948), de muncha influencia posterior.

Apaeen dempués otres perspeutives teóriques comu la de calter *economicista y marsista*, que ve la conciencia étnica comu consecuencia de la distribución desigual en territoriu de la riqueza y de la llucha y competición que pola mor d'esto resulta. Estes son les razones del enfrentamientu ente'l centru y les periferies y l'afitamientu de les identidaes étniques (cf. Hechter, 1975). Los movimientos reivindicativos de les minoríes étniques seríen consecuencias de la crisis que naz al pasar d'un mou de producción a otru.

Paezse a esta orientación la que podríamos llamar *instrumentalista*: la etnicidá ye una estratexa utilizada por un grupu pa caltener status o poder o pa faelos más grandes. Les minoríes étniques funcionaríen comu grupos d'interés (Bell, 1975). Pa Cohen (1968, 1974) la etnicidá ye un fenómenu esencialmente políticu, tres del

que vien darréu una llucha pol poder ente grupos étnicos pa defender los sos intereses coleutivos. De toles maneres, esta perspeutiva tien munches dificultaes, porque en muchos casos les comunidaes colos mesmos intereses caltienen les barreres étniques.

En quartu llugar tenemos el trabayu, perinteresante, de F. Barth. Barth supera l'aspeutu estáticu de la perspeutiva primordialista. Pa él la etnicidá ye una forma d'organización social qu'apaez na interacción de grupos nun procesu d'autoatribución y d'atribución pela parte de los otros.

Con Barth llegaron nueves idees al estudiu de los grupos étnicos. Él nun entra en conteníu de la etnicidá: el grupu étnicu ye un recipiente con diferentes conteníos según los sistemas culturales. El grupu étnicu nun se define pol so material internu. Y el conceutu de *frontera étnica* vien asina a ser la clave del problema de la etnicidá.

Nun pue negase la importancia y trascendencia de la cultura nos fenómenos d'identidá. Pero pa ser a entender con xeitu lo que son los grupos étnicos y la so dinámica fai falta da-y la so importancia al interés del grupu y, especialmente, a la frontera nel sen que-y da Barth. Los fenómenos llamaos *primordialistes* tienen una importancia indudable, pero namás la consideración circunstancial o situacional ye pa dar una visión completa de la etnicidá.

IV. LES FRONTERES ÉTNIQUES Y LOS SOS CAMBIOS

Pero les fronteras étniques que definen los grupos étnicos puen movese. Los grupos étnicos tán en continua tresformación, anque los sos miembros dificilmente son a dase cuenta.

En delles ocasiones dos o más grupos étnicos pierden les particularidaes que los diferencien y entós resulta un nuevu grupu, por un fenómenu que vamos llamar *amalgamación* (Horowitz, 1975).

El resultáu ye la suma de los dos grupos ($x+y=z$) que lu aniciaron. En munchos de los países d'África, por exemplu, obsérvense procesos que tienden a faer desapaezer les divisiones étniques precoloniales y a iguar nueves identidaes. Asina ye comu los Kikuyus de Kenia son güei una amalgama de diferenciaciones étniques anteriores (Gulliver ed. 1969, Introducción).

Pero la xuntura de dos grupos nun se produz siempre comu vimos enantes. En dellos casos un grupu absorbe al otru, asimiláu y esti últimu pierde la so identidá. Desapaez, entós, ún de los grupos étnicos y queda incorporáu al otru ($x=y=x$). Por exemplu, la llende suroccidental de la provincia asturiana ta en contautu con zones de cultura astur que nos últimos sieglos caltuvieron la so cultura autóctona, la mesma que la de los valles d'al llau que vierten les sos agües al mar Cantábricu. Pero'l nuevu sistema de rexonalización del Estáu dempués de la Constitución de 1978 fixo qu'estes zones quedasen na comunidá autónoma de Castiella y Lleón. Ye posible que les munches competencias polítiques d'estes entidaes autonómiques y la so voluntá

d'integración faigan peligrar la identidá cultural astur d'estes zones, que col tiempu puen ser víctimes d'una absorción. Esta absorción seríalo dafechu cuando desapaeza toa diferencia étnica y seya total l'asimilación al grupu étnicu dominante.

Les fronteres étniques nun se modifiquen namás pola xuntura de grupos, sinón tamién pola so separtadura o fisión. Esta diferenciación étnica pue facese de dos maneres diferentes. En dellos casos la diferenciación étnica produzse pola *división*, que quier dicir qu'un grupu étnicu parte y apaecen dos nuevos grupos ($x=y+z$).

Pero n'otres ocasiones la diferenciación nun se produz pola desapaición d'un grupu étnicu y pol nacimientu de dos o más grupos nuevos, sinón pola aparición d'un nuevu grupu dende otru que sigue siéndolo. Llamamos a esti procesu de diferenciación étnica *proliferación* ($x=x+y$). Ye'l casu de los Sijs, que surden del mesmu hinduismu comu una respuesta militar y relixosa al poder musulmán del Punjab (Raj Najar, 1966).

Sicasí, en delles ocasiones la proliferación ye una consecuencia del contautu ente dos grupos diferentes. Asina, na Bosnia de güei, el contautu ente les dos minoríes fundamentales, serbios y croates, y la so oposición relixosa (ortodosos y católicos respetivamente) iguaron un procesu de proliferación: la concienciación de los musulmanes comu grupu.

L'asimilación y la diferenciación fáense enanchando les diferencies y los paecíos. Cuando, en dellos casos, hai un fenómenu de proliferación o de división dáse-yos a los contrastes más puxu y formes culturales que yeren

la mesma cosa inconscientemente terminen oponiéndose con muncha claridá. Al mesmu tiempu, nos procesos d'amalgamación les diferencies enantes percibíes mui llimpies acaben amenorgándo y escaeciéndose.

El cambiu d'identidá va cuasi siempre xunto al cambiu cultural, pero vióse yá que les crítiques de les postures llamaes primordialistes consideren que se tien esaxerao por demás la importacia del cambiu cultural comu causa determinante y anterior a los cambios d'identidá étnica. En munchos casos ye precisamente'l cambiu de fronteres étniques el que-y da puxu al cambiu cultural.

Cuandu l'asimilación ye por incorporación, el grupu incorporáu tien que manifestar el so enclín pa cambiar la so conducta cultural y asimilase al grupu absorbente. A los intentos d'amalgamación, que yá vimos s'atopen asgaya nos nuevos estaos postcoloniales, fai-yos falta una fuerza qu'amenorgue les tendencias centrífuges no tocante al aspectu cultural. L'ésitu de l'almagación de les diferencies qu'había primero ye mui difícil porque les fuercies inerciales anteriores a l'almagación tienen xeneralmente munchu puxu. Poro, búsquense referencies culturales básiques que seyan pa valir comu denomador común de les variantes que vienen de los tiempos pasaos. Asina, B. Benedict destaca'l fechu de que los musulmanes de la Isla Mauriciu desanicien les sos práutiques más sectaries y alcuerden conductes más xeneralizaes y ortodoses (Benedict, 1965, 38-9). Del mesmu xeitu, M. G. Swift observa, por exemplu, l'enclín de dellos grupos matrillinales en Malasia p'adautar les

esos conductes a los modelos xenerales del so entornu (Swift, 1966).

Pue, entós, afirmase que'l procesu d'asimilación (amalgamación ya integración) ye un factor importante de cambiü cultural.

Los procesos d'urbanización y les migraciones emburriaron siempre l'enanchamientu de les fronteres étniques. Hai munchos fechos qu'atestiguen cómo grandes asimilaciones culturales faense dende pequeños grupos étnicos diferenciaos (Young, 1965; Kuper, ed., 1965; etc.). Pero nun ye siempre necesariu'l procesu d'urbanización. En Malasia les diferencies ente malayos (diversidá llingüística, endogamia de grupu, hostilidá) y la tamién fonda dixeбра ente los emigrantes chinos terminaron por iguar dos comunidaes étniques fuertes y coherentes. Comu en munchos casos, lo que favorez que s'afiten estos grupos étnicos ye l'aición d'un grupu exterior, el colonialismu británicu nesti casu. Crawford Young tien estudiao cómo l'alministración colonial, los misioneros belgues y l'aición militar iguaron comunidaes que nun teníen enantes denguna unidá (Young, 1965).

V. LLINGUA YA IDENTIDÁ

El fechu acabante citase ye tan paradóxicu comu interesante; ún de los aspectos más suxestivos ye'l de la rrellación colos problemes llingüísticos, porque equí les contradicciones y les paradoxes son entovía más llamatives. Nun ye raro que seya la mesma llingua colonial la que termina cuayando comu llingua oficial

de la nueva nación, emburriando les llingües natives a una situación d'inferioridá. Por llacerioso que puea paecer, ye un casu que s'atopa asgaya.

Los fenómenos llingüísticos siempre son importantes no tocante a los grupos étnicos, mesmamente dende una posición formalista o circunstancialista comu la de Barth, la llingua y la cultura son perinteresantes, por exemplu, cuando s'establez la llende. Porque la llingua nun funciona namás comu un fechu en procesu de conocimientu humanu nin comu una forma de comunicación social, sinón qu'ella ye tamién un símbolu d'identidá étnica.

La reivindicación llingüística suel atopase siempre nos movimientos políticos que puxen por una reconocencia llegal de la identidá propia. Yá se dixo enantes que la llingua común ye xeneralmente un elementu fundamental d'affirmación del grupu étnicu.

Pero esta importancia de la llingua nes rellaciones étniques ta enllena de matices interesantes, comu se vien diciendo. Asina, ye mui difícil que les fronteres llingüístiques s'affieran perfectamente a les fronteres polítiques. Pola cueta, lo que suel atopase n'ámbitos xeográficos y económicos bien alloñaos ye una non coincidencia ente llendes alministratives y llingüístiques.

Cuandu les fuerces coloniales son les qu'igüen la toma de conciencia y dempués desaparecen ye cuando les paradoxes yá mentaes resulten más estrañes. Suel atopase entós un procesu d'escisiones internes. Estes escisiones son xeneralmente derivaes de la diversidá

lingüística. Asina, na India postcolonial el problema lingüísticu internu fixo que surdieren abondes divisiones alministratives internes feches con criterios lingüísticos. L'intentu d'afitar l'hindi comu llingua nacional pa la India entera foi un fracasu significativu: munchos estaos nun lu quisieron aceutar y preferien l'inglés. Pa marcar con más fuercia la frontera étnica escontra los otros, los sijs escoyeron la llingua del Punjab y non l'hindi

Aunque en dellos casos, perinteresantes, haiga un fracasu, lo que suel pasar colos nuevos estaos que siguen a la época colonial ye qu'hai una obsesión por algamar qu'una de les llingües natives seya *lingua franca* de tol territoriu. En Nixeria, por exemplu,

El renacimientu cultural, parte integrante del movimientu nacionalista, puxó por iguar más uniformidá dientru del grupu étnicu y diferencial con más claridá de los grupos vecinos. Asina, ente los Yoruba, por exemplu, surge un dialeutu estándar y les formes de vistise, lo mesmo pa ricos que pa probes, aseméyense comu nun s'asemeyaben hai un o dos siglos. (Lloyd, 1970, 12).

Esti procesu nun resulta raru pa naide que conoza los procesos de normalización de llingües minorizaes n'Europa. Porque los conflictos qu'anicia la diversidá lingüística dientru de les llendes alministratives alcuéntrense nos nuevos estaos pero tamién nos que lleven munchos años d'hectoria.

Pero nun sería realista da-y a la cuestión llingüística un valir absolutu nes rellaciones étniques. Igual que pue haber una identidá étnica na heteroxeneidá llingüística (tiense yá citáu'l casu suizu), una mesma llingua pue pertenecer a dos comunidaes étniques opuestes dafechu. Ye perfectamente correutu tener al serbo-croata por una llingua, pero de llau de les pequeñes diferencies que puen considerase dialeutales y de la más seria que ye la diversidá gráfica, la relixón ye, ensin dulda, un gran factor en cuantes a estremar los grupos étnicos. D'otru llau, una llingua, comu un grupu étnicu, nun ye una entidá absoluta. Variantes dialeutales puen xugar un papel importante nos procesos d'identificación. Y tamién el grupu étnicu pue iguase a diferentes niveles. Nun país, por exemplu, de diversidá étnica comu Líbano, una persona pue pertenecer a la comunidá musulmana o a la cristiana, pero un cristianu maronita identificaráse colos maronites escontra un cristianu ortodosu. Del mesmu xeitu, un musulmán sunnita escontra otu chiita sentiráse fundamentalmente sunnita. Recuérdanos muncho esto lo que tan maxistralmente estudió Evans-Pritchard respeutu a la identificación grupal nuna sociedá segmentaria comu la de los Nuer. (Evans-Pritchard, 1977).

Igualmente, nun mesmu dominiu llingüísticu les diferencies dialeutales puen dar pasu a diferentes niveles d'identificación étnica. Nun hai dulda de que nel territoriu d'una mesma llingua dellos vezos llingüísticos conviértense en símbolos que diferencien diversos segmentos sociales según el sexu, la edá, el trabayu, etc.

VI. RITOS LLINGÜÍSTICOS DE PASU ÉTNICU

Igual que la forma de vistise o de cuidar el cuerpu, la llingua pue funcionar comu símbolu de pertenencia a un grupu étnicu. Pero los grupos étnicos nun viven xuntos nuna situación d'igualdá; pola cueta, suel haber asimetría en cuantes al prestixu, al poder o a les posibilidaes económiqes. Ésti ye'l motivu pol que los integrantes d'un grupu étnicu puen llegar a querer pertenecer a otu grupu étnicu si con ello vien darréu una meyoría económica, de status o de poder. Asina ye comu surden complexos d'inferioridá que puen faer que los falantes d'una llingua minorizada quieran tapecer los sos vezos llingüísticos o d'otru tipu y nun ser asina identificaos comu miembros del grupu más baxu en sistema de status (Eidheim, 1976).

Esta asimetría fai que cuandu daquién quier, emburriáu o non pola necesidá, llegar a ser miembru d'otru grupu étnicu, tien que faer dellos ritos de pasu. Porque'l fechu d'entrar n'otru grupu étnicu significa trespasar un umbral, la frontera étnica. Y caltenese dientru del espaciu étnicu propiu ye dicir qu'un s'alluga dientru de les llendes del grupu al que pertenez.

Mui bien de les ideas de Van Gennep so los ritos de pasu nun tuvieron tol usu que correspuende a la so virtualidá. En realidá, el términu *ritu de pasu* tien reserváose cuasi namás pal camín de les etapes vitales.

Peme que ye interesante averase al estudiu del cambiu de dominiu o de grupu étnicu dende'l procesu ritual. Nun interesante trabayu de van dellos años Julian Pitt-Rivers observa cómo nos viaxes de güei n'avión, actos

qu'en principiu tán peralloñaos de los vezos primitivos, los rituales de pasu ígüense con sorprendente fidelidá. Pero, concretamente a propóscitu d'ún de los exemplos citaos, Pitt-Rivers observa un fechu abundu interesante. Nos viaxes de la compañía aérea irlandesa úsase l'irlandés, una llingua celta, pa da-yos a los viaxeros les informaciones afayaíces. Desgraciadamente l'irlandés ye una llingua minorizada y que tien pocos falantes reales, (*la llingua irlandesa nun la falen más que dellos paisanos de la costa oeste que nun viaxen n'avión*, Pitt-Rivers, 1986, 124), resultando asina la paradoxa de que la persona que fala l'irlandés nun ye falante d'esta llingua,

créase asina una situación, menos única nos anales de l'antropoloxía de lo que podía pensase, na que daquién declama'l so testu nuna llingua que nun conoz a xente que tampoco la entiende (Pitt-Rivers, 1986, 124)

Esta divertida y tamién grotesca situación ye otru exemplu del fechu de que la llingua ye muncho más de los que suel pensase. La llingua ye un símbolu dende'l puntu de vista étnicu; la llectura d'un testu pue convertise nun ritu de pasu; la sorprendente declamación n'irlandés ye un ritu col que se-y da puxu a ún de los elementos más importantes de la frontera irlandesa escontra Gran Bretaña o los otros países. Nun se llee'l testu pa tresmitir les idees que s'atopen nél sinón pa tresmitir la idea de qu'hai una nación

diferente, o seya, un espaciu qu'esixe trespasar un umbral si se quier entrar o salir d'él. La declamación n'irlandés ye namás absurda pa quien nun cai na cuenta de la dimensión étnica del llinguax.

Pola mor del so usu tan escasu la llingua irlandesa ta cuasi reducida al papel simbólicu. Ye sorprendente qu'al mesmu tiempu que nos pasaportes de la Comunidá Europea figura l'irlandés comu llingua oficial. La verdá ye qu'hai que la considerar comu una de les llingües más amenazaes pal futuru, más qu'el galés o la llingua frisia.

Respeutu a esto pue ser pertinente estudiar el fenómenu de reducción del irlandés a puru ritual. ¿Podía pensase que'l nacionalismu irlandés, tan esmolíu pola llingua enantes de la independencia, perdiera l'interés n'algamándose la independencia? Ye lóxico que dempués de la independencia les preocupaciones llingüístiques de los nacionalistes, tan bien dibuxaes por Joyce, cambien: si yá nun fai falta usar la llingua comu símbolu étnicu, basta una simple rutina ritual.

Tien estudiaose cómo nel norte de la Península Ibérica, nun zona de cultura astur-occidental, tener o nun tener ganáu conviértese en signu pa indicar cuálú ye'l dominiu étnicu al que pertenez la familia. Poro, dexar la ganadería ye lo mesmo que sustituir la llingua propia pola oficial: con entrambes aiciones simbolízase'l pasu al mundu de la cultura dominante, una identificación col grupu étnicu que tien más prestixu (cf. González-Quevedo, 1991).

Thomson (1974) diznos cómo en Yucatán el cambiu d'un espaciu o grupu étnicu a otru faise pola forma de vistise. Vistir a los nenos de forma diferente a la del grupu propiu significa realizar un ritu de pasu, un ritu d'entrar n'otru grupu:

El pá mestizu tendrá qu'escoyer ente vistir al so fíu catrín y desanicar tola identificación visible col grupu familiar, o dexalu mestizu. (Thomson, 1974, 110).

Visitise d'un xeitu o d'otru conviértese entós en ritu de pasu. Lo mesmo pasa cola llingua, porque cambiar de llingua ye tamién trespasar un umbral, tamién en Yucatán:

El mestizu que quier faese catrín tien que falar bien el castellanu. En realidá, ésti ye'l requisitu más importante pal cambiu étnicu. Anque seya perprobe, el mestizu que fala bien castellanu tien una ventaxa respeutu al ricu que lo fala mal. Ye tan importante'l requisitu de la llingua que munchos tan convencíos de que falando bien castellanu, l'otro vien darréu: el trabayu, el dineru, el respetu, la posición social, etc. (Thomson, 1974, 112).

Nos pasos étnicos los rituales llingüísticos son quiciabes los más importantes. La renuncia a la llingua propia pué facese col ritual simbólicu de traducir el

nome a la llingua dominante (Cf. González-Quevedo, 1983). Pero ye mui interesante destacar qu'esti mesmu procesu dase cuando se-y quier dar puxu a una llingua marxugada, manifestándose a sí mesmu comu miembru d'esta comunidá minorizada de falantes.

Respeutu a esto son paradigmáticos los exemplos qu'alcontramos en casu de recuperación y normalización del asturianu. La llingua propia d'Asturies, l'asturianu, dempués de munchos siglos de marxugación y d'usu diglósicu, vive güei un procesu de dignificación a tolos niveles. Nesti sen, muncha xente nueva n'Asturies cambia'l so nome en castellanu pol equivalente asturianu, conducta que ye perinteresante dende'l puntu de vista del estudiu de la etnicidá.

N'Asturies, comu n'otres sociedaes que s'alcuentren nuna situación asemeyada, cuando se quier da-y puxu a la llingua marxugada suel faese esta vuelta al nome en llingua propia. Ye un evidente ritu de pasu, en dellos casos buscando les formes nominales más alloñaes de la llingua considerada dominante.

A los intelectuales, a los escritores d'estes llingües minoritaries présta-yos tener la so actividá na llingua propia minorizada y usen lo menos posible la llingua dominante. Si vistise o cuidar el cuerpu nun ye namás vistise o esmolese pola apariencia corporal, falar, escribir, tener un nome nun son namás actos de fala y d'escritures. Porque falar o escribir nuna llingua ye tamién dicir qué somos, o seya, a qué grupu pertenece-mos, cuálos son los nuestos y cuálos los otros.

La modificación de les fronteras étniques (por algamación, absorción, división o proliferación) suel facese por procesos de ritos llingüísticos de pasu étnicu, porque nada meyor que la fuerza de les pallabres pa dibuxar y marcar les fronteras étniques. La llingua ye un instrumentu pereficaz pa iguar identidaes étniques. La llingua nun ye l'únicu instrumentu que constrúi la identidá pero sí ye ún de los más importantes.

La llingua úsase ritualmente nos cambios de fronteras étniques, pero ye evidente que tamién ye útil pa caltener la frontera. Marcar les fronteras equival a da-y puxu a la identidá del grupu y la llingua ye afayaiza pa usala comu símbolu de la unidá y de la identidá del grupu (Cf., por exemplu, l'análisis de Teresa del Valle, 1988).

A la hora d'iguase una identidá étnica la realidá llingüística nun tien por qué se manifestar comu necesaria dafechu. Pero ye evidente la muncha importancia que tien la llingua en munchos procesos d'identificación étnica. La cultura en xeneral y la llingua en particular son dos materiales básicos colos que los grupos humanos igüen les llinies y fronteras que los estremen. Y val la llingua especialmente pa definir el grupu de "nós" y el de los "otros". ♦

Bibliografía

Anderson, B.

1991 *Imagined communities*. Londres. Verso. Edición revisada.

Barth, F.

1976 *Los grupos étnicos y sus fronteras*. México, F.C.E.

Bell, D.

1975 *Ethnicity and social change*. En Glazer & Moynihan, eds. *Ethnicity*. Cambridge. Harvard University Press.

Benedict, B.

1965 *Mauritius: The problems of a social plurality*. Londres. Pall Mall Press.

Cohen, A.

1969 *Custom and Politics in Urban Africa*. Berkeley. University of California Press.

1974 *Urban Ethnicity*. Londres. Tavistock Publications.

Dulong, R.

1978 *Les régions, l'État et la société locale*. París. P.U.F.

Eidheim, H.

1976 "Cuando la identidad étnica es un estigma social". En Barth, *Los grupos étnicos y sus fronteras*. México, F.C.E.

Epstein, A. L.

1971 "Autonomy and Identity: Aspects of Political Development on the Gazele Peninsula". *Anthropological Forum*, 2, 427-43.

1978 *Ethos and Identity. Three Studies in Ethnicity*. Londres. Tavistock Publications Ltd.

Evans-Pritchard, E. E.

1977 *Los Nuer*. Barcelona. Anagrama.

Francis, E. K.

1976 *Interethnics relations, an essay in sociological theory*. N. York. Elsevier.

González-Quevedo, R.

1983 "Antropología del esanicu llingüísticu: llingua minoritaria y espacios étnicos". Uviéu, *Lletres Asturianas*, 8.

1991 *Roles sexuales y cambio social en un valle de la Cordillera Cantábrica*. Barcelona. Editorial Anthropos.

Gulliver, P. H.

1969 *Tradition and transition in East Africa*. Berkeley. University of California Press.

Hechter, M.

1975 *Internal Colonialism*. Londres. Routledge & Kegan Paul.

Horowitz, D. L.

Ethnic identity. En Glazer y Moynihan eds.,
Ethnicity. Cambridge. Harvard University Press.

Isaac, H.

1975 *Basic group identity: the idols of the tribe.* En Glazer
& Moynihan, eds., *Ethnicity...* Cambridge. Harvard
University Press.

Kuper, H. ed.

1965 *Urbanization and Migration in West Africa.*
Berkeley. University of California Press.

Isaac, H.

1975 "Basic group identity: the idols of the tribe". En
Glazer y Moynihan eds., *Ethnicity.* Cambridge.
Harvard University Press.

Lloyd, P. C.

1970 "The ethnic Background to the Nigerian Crisis".
En E. K. Panter-Brick, ed., *Nigerian Politics and
Military Rule; Prelude to the Civil War.* Londres.
University of London Press.

Nayar, V. Raj.

1966 *Minority politics in the Punjab.* Princeton.
Princeton University Press.

Pitt-Rivers, J.

1986 "Un rite de passage de la société moderne: le voyage
en avion". En *Les rites de passage aujourd'hui.*
Editions L'Age d'Homme. Lausana.

Seton-Watson, H.

1977 *Nations and States*. Princenton. Princenton University Press.

Schneider, David M.

1968 *American Kinship: A Cultural Account*. Englewood Cliffs, New Jersey. Prentice-Hall.

1969 *Kinship, Religion and Nationality*. En V. Turner ed., *Forms of Symbolic Action*. Seatle. University of Washington Press.

Swift, M. G.

1966 *Social change and the validity of regional stereotypes in east Pakistan*. SOCIOMETRY, 24, 4.

Thomson, R. A.

1974 *Aires de progreso*. Instituto N. Indigenista. México. Valle, Teresa del

1988 *Korrika. Rituales de la lengua en el espacio*. Barcelona. Editorial Anthropos.

Warner, W. L. & Srole, L.

1945 *The social Systems of American Ethnic Groups*. New Haven. Yale University Press.

Young, Crawford

1965 *Politics in the Congo*. Princenton. Princeton University Press.

abstract

***LANGUAGE AND PROCESS IN
ETHNIC IDENTITY***

Language and culture are two essential concepts in the anthropological study of ethnic identity. It is especially significant to see how that ethnic identity is constructed, how ethnic borders persist and change and what the processes of change are from one ethnic group to another.